

Милорад Бабић

ЗИПЦИГЕРИ

ЕДИЦИЈА
СРБИЈА 1914–1918

Уредник
Зоран Колунџија

Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад, 2023.

Издавање *Едиције Србија 1914–1918* подржали су

Министарство културе и информисања Републике Србије

Град Нови Сад – Градска управа за културу
[Ставови аутора изнети у књизи, не изражавају ставове
органа који је доделио средства за суфинансирање]

МИЛОРАД БАБИЋ

ЗИПЦИГЕРИ

ПРОМЕТЕЈ
НОВИ САД

РТС

РАДИО-ТЕЛЕВИЗИЈА СРБИЈЕ
БЕОГРАД

СТАРОБАНОВЧАНИ, БЕЛЕГИШАНИ,
СУРДУЧАНИ И НОВОБАНОВЧАНИ
У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Ратна дописница „Gott mit uns“

Аустријска војна терминологија:

Kriegsgefangener – ратни заробљеник

verwundet – рањен

ersatz – замена

Gefreiter – један од нижих чинова – десетар

Zugsführer – вођа вода

Feldwebel – водник

Landwehr – војни обвезници старијих годишта

Landschurm – војни обвезници најстаријих годишта

Vormeister – стрелац у артиљерији

Trainregiment – транспортни (жељезнички) пук

Infanterie – пешадија

Regiment – пук, хрв. пуковнија

Kompagnie – чета

У АУСТРОУГАРСКОЈ ВОЈСЦИ

Копнена војска Аустроугарске се формално састојала из три посебне војске:

1. заједничка, царска и краљевска војска
2. аустријска, царско-краљевска војска или ландвер
3. мађарска, краљевска војска или хонвед

Свака од ових војски у миру је имала посебан буџет и посебну војно-територијалну организацију под контролом три посебна министарства одбране, док су у рату све долазиле под контролу Врховне команде.

Поред ове три организације, као посебан део оружаних снага, установљен је и Ландштурм, посебно за аустријске а посебно за угарске земље, који је обухватао необучене обвезнике и резервисте старијих годишта. Ландштурм је био предвиђен као помоћна војска за оперативну подршку војске унутар граница државе и као нека врста последње одбране. Како су у њега улазили резервисти преко 32 године старости он је у том сегменту одговарао српском II позиву, а у осталим српском III позиву и последњој одбрани. Два најмлађа годишта ландштурма (обучени обвезници) су у случају потребе мобилисана у јединице заједничке војске, ландвера и хонведа.

Војна обавеза

Војна обавеза је била општа и лична за све грађане Аустро-Угарске и обухватала је све способне мушкарце између 18. и 42. године старости. На служење војног рока одлазило се са 21 годином а трајало је три године за пешадију и артиљерију, односно четири за коњицу. Међутим, на служење војног рока нису упућивани сви обвезници већ је сваке године одређиван потребан контингент регрута за сваку од три војске понаособ. На тај начин војном обуком био је обухваћен само мањи део регрутног контингента. Прекобројних војника, који су пролазили само кроз осмонедељни курс, било је око 80.000 годишње. Тек су се у годинама непосредно пред рат повећали регрутни контингенти, али ни тада служење војног рока није обухватило све регруте.

Непосредно пред рат годишњи контингент увећан је на 137.570 регрута, а истовремено је планирано и скраћивање војног рока на 2 године како би се повећао број обучених обвезника. Коначно 1912. године је донет нови Закон о одбрани који је предвидео радикалније повећање регрутног контингента на 175.877 у 1912. и 200.402 у 1913. години и увођење двогодишњег војног рока.

Одслужени војници превођени су у резерву активне војске у којој су се налазили до 32. године живота када су превођени у трупе друге линије – Ландштурм.

Мита Маленић – Стари Бановци

Прекобројни регрути нису одлазили на служење војног рока, већ су само добијали краткотрајну обуку (осам недеља) и превођени су у допунску резерву (Ersatzreserve) или у ландштурм. У миру је бројно стање Аустроугарске војске износило око 450.000 људи, од којих око 36.000 официра, подофицира и војних службеника и око 414.000 војника.

Највећи део регрута налазио се у саставу заједничке војске, а мањи у саставу ландвера и хонведа.

Заједничка војска (К. У. К.)

Заједничка војска, најбројнији и најважнији део аустро-угарске војске, успостављена је 5. децембра 1868. године Законом о одбрамбеној сили који је донео Угарски сабор а потврдио цар Франц Јозеф. Попуњавала се обвезницима са територије читаве Аустро-Угарске и финансирала се из федералног буџета а у миру се налазила под контролом заједничког министра рата. Она је представљала једно од главних упоришта хабзбуршке династије у држави и представљала је директног наследника некадашње хабзбуршке царске војске, а њени пукови су баштинили вишевековну војничку традицију старих царских јединица.

Дамјан Момировић – Стари Бановци

Мита Бачкоња – Сурдук

Званични командни језик заједничке војске био је немачки. По својој обуци, наоружању и командном кадру заједничка војска је представљала најбољи део читаве аустроугарске оружане силе.¹

¹ https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Austrougarska_vojska

К. У. К. ПЕШАДИЈСКА РЕГИМЕНТА БР. 70 ЗИПЦИГЕРИ

Некадашњи Петроварадински граничарски пук (Peterwardeiner Grenz Infanterie Regiment No 9) претворен је у Пешадијски пук бр. 70 (Ungarisches (slavonisches) Peterwardeiner Infanterieregiment Nr. 70) са седиштем у Петроварадину. Уведена је општа војна обавеза, а мобилизационо подручје овог пука 1873. године били су котари Вуковар, Шид, Ердевик, Ириг, Рума, Моровић, Митровица, Шимановци и Стара Пазова и градови Петроварадин, Карловци и Земун.

Бранко Везмар – Стари Бановци

Сава Бабић Белегиш

Котар Стара Пазова је у то време обухватао Буковац, Чортановце, Бешку, Крчедин, Стари Сланкамен, Нови Сланкамен, Сурдук, Белегиш, Старе Бановце, Нове Бановце, Батајницу,² Војку, Нову Пазову, Стару Пазову, Голубинце и Нове Карловце (Сасе).³

Реорганизацијом из 1883. године мобилизационо подручје су били градови Рума, Карловци, Митровица, Петроварадин и Земун и котари Вуковар, Илок, Рума, Ириг, Митровица, Земун, Стара Пазова и Жупања.⁴

Пешадијски пук бр. 70 су чинили штаб и четири батаљона. Штаб се од 1882. до 1903. године налазио у Будимпешти, од 1903. до 1909. у Петроварадину, после тога је премештен у Загреб, а 1914. је поново враћен у Будимпешту. Први батаљон је 1914. био у Будимпешти, други у Требињу, трећи у Петроварадину, а четврти у Будимпешти.⁵

² Батајница је касније припојена котару Земун.

³ *Политичко и судбено раздијељење уз алфабетички йојис мјесџа хрвајско-славонске крајине*, Загреб 1876, стр. 15.

⁴ Милан Појић, *Успрој аустроујарске војске на оземљу Хрвајске 1868–1914*, Архивски вјесник, Загреб 2000, стр. 164.

⁵ http://www.mlorenz.at/Bewaffnete_Macht/01_Infanterie/01.htm

Пуком је у то време командовао пуковник Едуард Маг, а штаб пука су чинили пуковник Јохан Моуека, обрстлајтнант Антон Холик, Степан Палковић, Карл Оливиери и мајори Карл Сертић, Викторин Злох, Густав Волф и Јозеф Амброз.

Униформа је била модрозелена са златножутим дугмадима.

У јулу 1914. године у пуку је било 79% Хрвата и Срба⁶ и 21% осталих.

По немачкој речи *siebzig* (зипциг/седамдесет) припадници овог пука називани су **зипцигери**. Сви припадници 70. пука тај назив су истицали као посебност која их је издвајала у војсци Монархије. Међутим, због националног састава и склоности ка невојничком понашању, чиме су се нарочито поносили, зипцигери нису били потпуно поуздана војна формација.

Кузман Јанчић – Сурдук

⁶ У пописима и статистикама војни органи нису правили разлику између Срба и Хрвата, осим при подели по вероисповести.

Певали су:
„Мила мати, идеду солдати,
Мила кћери, то су зипцигери.“⁷

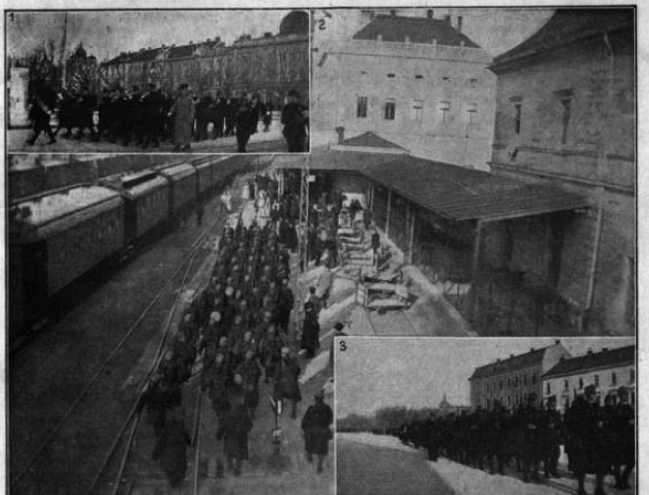
Живан Маркушевић – Белегиш

О „слави“ зипцигера међу грађанством сведочи и загребачки Илустровани лист у тексту о преласку 70. пука из Загреба у Будимпешту:

„У понедељак дне 30. ожујка отпутовала је из Загреба у Пешту загребачка 70. пуковнија, док је другога дана стигла у Загреб 36. пуковнија из Беча. Како се премјештена 70. пуковнија састоји од самих Хрвата, већином Сријемаца и Славонаца, то је одлазак ’зипцигера’, како их у Загребу називају, био пропраћен са знатним интересом грађана, тим више, што су велика множина добровољаца те пуковније Загребчани.

⁷ Форум, Разред за књижевност Хрватске академије знаности и умјетности, 1971.

Одлазак с. і к. 70. пјеџачке пуковније из Загреба у Будимпешту

Илустрировани листи, 4. травња 1914.

Три дана прије самога одласка, спремало се у Рудолфовој војарни све у шеснаест, јер су војници понијели собом сав намјештај војнички, часнички и подчаснички. Пар дана прије одласка 'зипцигера', видјело се у Загребу много сељака Славонаца и Сријемаца, који су дошли опростити се са својим синовима.

Разумије се, да су се дан прије одласка 'зипцигери' такођер темељито опростили са својим љубавима.

Мита Сип – Нови Бановци

То се особито могло видјети на вечер тога дана на 'хаусторима', гдје је богме и много јуначко око засузило. Да су пако добровољци и часници прославили опроштај са Загребом честитим лумперацијама, о томе не треба ни говорити. Одлазак војске био је у понедељак око 7 сати изјутра, уз пратњу двију глазби. На колодвору опростио се са 70. пуковнијом зборни заповједник барун Rhemen.⁸

У другим загребачким новинама одлазак 70. пука у Будимпешту пропраћен је краћим текстом без фотографија:

„Данас у јутро у 8 сати 45 часака отишла је из Загреба 70. сријемска пуковнија и глазба 53. пуковније. Кад су Сријемци пролазили градским улицама, поздрављала их је публика са 'Живили Сријемци!', а војници, часници и добровољци захваљивали су се машући капама и поклицима 'Живио Загреб!'

⁸ *Илустрирани листи*, Загреб, 4. травањ 1914.

На колодвору опростио се с овом пуковнијом зборни заповједник подмаршал барун Ремен с генералитетом и часничким изасланствима свих овдашњих чета.⁹

И тако су, неиспавани од љубавних опроштаја и мамурни од вина и кафанских лумповања, зипцигери отишли на нову локацију.

Неколико месеци касније почео је рат. Регимента је послата у Србију. И већ тада легенда о зипцигерима добија нове елементе.

Београдски лист *Сѝража* има извештај који зипцигере приказује у невероватном светлу:

Нећемо да пуцамо на браћу –

Ходмезевашархељ, 30. јула Пештански листови имају вести да су се војници 70. регименте у којој служе Војвођани побунили. Одмах, по објави рата ова регимента је премештена у Ходмезевашархељ, у чисто мађарском месту. Кад су стигле прве, наравно лажне вести, да су Мађари ушли у Београд и да продиру даље „зипцигери“ су се побунили и бацајући оружје викали су: „Нећемо да пуцамо на нашу браћу!“ и певајући Милетићеву химну напустили су касарну.¹⁰

Без обзира на већ наведене невојничке склоности, тешко је замислити да у време почетка ратних дејстава кад владају ратни закони и преки суд један пук баца оружје и то пролази без последица. А уз то пева „Ни бриге те сиви тићу, ми смо с тобом, Светозаре Милетићу“. То је пре израз претеране ратне пропаганде него реалних чињеница.

А чињеница је да је регимента у то време већ била распоређена на Сави и учествовала у нападу на Србију.

⁹ *Обзор*, Загреб, 30. ожујка 1914.

¹⁰ *Сѝража*, Београд, 2. август 1914.

ВАЖНЕ НАРЕДБЕ

Његова преузвишеност г. бан барун Скерлец издао је више важних изнимних наредаба које ниже донашамо:

Пријеки суд

Над цијелом нашом домовином проглашен је пријеки суд, а то значи да ће се сваки прекршај у случају уморства, палежа, буњења и јавног насиља злобном оштетом туђега власништва **казнити смрћу**.

Упозорујемо зато наш народ да буде на опрезу јер ту нема шале. Чувајмо се напасти, већ настојмо да буде свагдје мир и ред. Ако вас било тко изазивље, не судите сами већ одмах случај области јавите.¹¹

¹¹ *Вировитичан*, 30. септмбра 1914.

ЗИПЦИГЕРИ У РАТУ

*У рату су момци и војници,
сви дилбери, млади зипцигери.*¹²

Саботаже

Саботаже војних обвезника свих годишта и свих родова војске почеле су од саме објаве мобилизације и царевог прогласа „Мојим народима“. Потомци некадашњих граничара који су за цара и царевину гинули на ратиштима широм Европе, постали су свесни да их царевина користи као топовско месо, а да за узврат не добијају ништа. То освешћење драстично је појачано репресалијама над Србима после атентата у Сарајеву.

„Војне власти су уводиле преки суд, мере контрибуције и реквизирања, карактеристичне за окупацију, правдајући се да је простор уз српску границу де факто непријатељска територија. Срем и јужни Банат су у лето 1914. године били оптерећени огромном концентрацијом војних јединица, које у свом понашању према локалном српском становништву, његовој имовини и црквама, нису имале нимало обзира.“¹³

¹² Ана Тереза Баришић, *Књижевни приказ Првога светскога рата у контексту бећарца*, Pannoniana, Vol. 1 No. 1, Осиек, 2016.

¹³ Проф. др Слободан Бјелица, *Сипрагање Срба у Срему 1914*, Зборник радова са међународне конференције „Архив, медији и култура сећања у Првом светском рату“, Нови Сад, 2014.